

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1882. Första Kammaren. N:o 50.

Måndagen den 15 Maj, f. m.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Justerades protokollen för den 8 i denna månad.

Föredrogs, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran Stats-Utskottets den 13 innevarande Maj bordlagda memorial N:o 65, med förslag till sammanjemkning i anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut rörande Kongl. Maj:ts proposition angående de Kongl. teatrarne.

Föredrogs och bifölls Bevillnings-Utskottets den 13 i denna månad bordlagda betänkande N:o 16, angående beräkningen af tull-, post-, stämpelpappers-, brännvinsbrännings- och hvitbetssockertillverkningsmedlen.

Föredrogs, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran Första Kammarens Tillfälliga Utskotts den 13 innevarande Maj bordlagda utlåtande N:o 8, angående väckt fråga om revision af stadgarne för det akademiska examensväsendet.

Föredrogs å nyo och bifölls Stats-Utskottets den 12 och 13 i denna månad bordlagda utlåtande N:o 62, i anledning af väckt motion angående deltagande för åtskilliga kronoegendomar inom Örebro län uti Hjelmarens och Qvismarens sjösänkingsföretag.

Föredrogs å nyo Lag-Utskottets den 3 och 4 innevarande Maj bordlagda utlåtande N:o 53, i anledning af väckt motion med förslag till förändrad lydelse af §§ 1, 3 och 4 i förordningen i afseende på handel om lösören, som köparen låter i säljarens vård kvarblifva, den 20 November 1845.

frågasatt ändring af gällande stadganden i afseende på lösöre köp.

Ifrågasatt ändring af gällande stadganden i afseende på lösöre köp.
(Forts.)

Herr Carleson: Uti ifrågavarande betänkande har Utskottet föröskt föreslå botemedel mot ett ondt, hvaremot man synes mig hafva ett, om än icke tillräckligt verksamt, så dock mindre farligt botemedel i nu gällande konkurslag, hvars 36 § 2 mom. säger: »har under de trettio sista dagarne före konkursens början gäldenären betalt gäld, som icke före dess början till betalning förfallen varit, eller har han under samma tid annorledes än med penningar, vexlar, i köpenskap löpande förbindelser, eller andra, med hänsyn till gäldenärens yrke, vanliga betalningsmedel, betalt förfallen gäld; gånge den betalning åter, om borgenärerna derå tala; fordringsegaren obetaget att i konkursen göra sin fordran gällande». I 3:e mom. heter det: »har under den tid i nästföregående mom. sagd är, gäldenären annorledes ingått aftal, hvarigenom han iklädt sig förbindelse eller afhändt sig egendom, borgenärerna till förfång och under sådana omständigheter, att den, med hvilken aftalet ingicks, haft skälig anledning att sådant antaga; gånge ock det aftal, på borgenärernas åkärnan, åter såsom i 1 mom. sägs». Dessutom stadgas i 4:e mom.: »Är under de sista trettio dagarne före konkursens början pant af gäldenären lemnad för skuld, vid hvars tillkomst sådan säkerhet ej varit betingad; vare pantsättningen utan verkan, der borgenärerna det påstå». Genom dessa stadganden synes mig, som om följderna af sådana bedrägerier eller missbruk, som Utskottet omnämmt, skulle i vanligaste fall kunna afvärfas. Mot ett längre tid före konkursen anlagdt bedrägeri skulle Utskottets förslag icke råda bot.

Männe icke Utskottets pluralitet missförstått meningen med 1845 års förordning? Såsom bevisning om eganderätten till lösören, som köpare låter säljaren tills vidare få behålla, förefinnes icke bättre skäl att fastställa någon viss form i allmänhet, än det är skäl att föreskrifva några besvärande former till bestyrkande af eganderätten till lös egendom, som eljest utlemnas till annan med återbäringsskyldighet. Något sådant har heller icke lagstiftningen tillåtit sig. 1845 års förordning föreskrifver endast, att till förekommande af ett vanligt svek vid utmätning, den, som vill att af honom köpt, men af säljaren förvarad lösegendom skall för egarens räkning undantagas vid utmätning, bör iakttaga den i författningen föreskrifna formaliteten, utan att detta inverkar på köpafålet i öfrigt eller på frågan om förhållandet mellan köpare och säljare. Om köparen icke återfår sin egendom, har han enligt gällande lag fordringsrätt hos säljaren; men efter Utskottets förslag skulle köparen, som icke finge ut sin egendom, möjligen också vara förlustig all fordringsrätt. Antaget emellertid att Utskottets mening är, att den lag, Utskottet önskar, skulle bestämna om den fordringsrätt, som köparen skulle få i konkurs, såsom vederlag för sin egendom, föreställer jag mig, att man löper fara att skapa en ny form för bedrägeriet, i det att vid försäljning af lösegendom köpare och säljare öfverenskomme om ett affektionsvärde, eller något godtyckligt värde på den försälda lösegendom, hvars vederlag behöfde bevakas i konkurs. Det skulle då kunna hända, att egaren finge såsom fordran bevaka många gånger det belopp, som lösegendomen verkligen vore värd. Skulle möjligen ett korrektiv deremot sökas i domarens värdering af egendomen, och fordringsrättens bestämmande derefter, komme

sådant att verka till konkursens utdragande på tiden, till skada för borgenärerna i gemen. I hvilket fall som helst skulle jag föreställa mig, att man genom den nu föreslagna lagförändringen ästadkomme mera ondt än godt. De af mig upplästa momenten i Konkurslagen, om de rätt begagnas, innefatta, efter min tanke, ett ganska starkt band på bedrägliga lösereköpsaftal.

Ifrågasatt ändring af gällande stadganden i afseende på lösereköp.

(Forts.)

Herr Lothigius: Under de första år, som förordningen angående lösereköp af den 20 November 1845 tillämpades, gjorde sig inom lagskipningen den mening gällande, att den köpare, som tillät, att den egendom, han tillhandlat sig, finge förblifva i säljarens förvar, hade skyldighet, så vida han ville åtnjuta rättighet att i säljarens inträffande konkurs få uttaga denna egendom, att vidtaga samma formaliteter, som föreskrefvos i nämnda förordning, nemligen upprättande af skriftlig afhandling, bevittnande af densamma, öfverlemnande af afhandlingen i bestyrkt afskrift till kronofogden, afhandlingens uppläsande i kyrkan och inregistrering vid domstol. Samma formaliteter skulle således enligt denna lagskipningsgrundsats, som då var allmänt gällande, vidtagas, för att köparen skulle få uttaga lösegendom ur säljarens konkurs, som för att freda egendom från utmätning hos säljaren. Efter år 1862 har emellertid en motsatt åsigt i tillämpningen gjort sig gällande, på det sätt att domstolarne förklarar 1845 års förordning hafva tillämplighet allenast vid fråga om utmätning. Således, derest en köpeafhandling är upprättad, med vilkor att egendomen skall förblifva i säljarens vård, och säljaren sedan kommer i konkurs, eger köparen att, utan iakttagande af dessa formaliteter, ur konkursboet uttaga egendomen. Nu har Lag-Utskottet ansett, att sådana fullkomligt hemliga aftal i allmänhet kunna anses och måste anses lända öfrige borgenärer till förfång och till gagn endast för *en* fordringsegare, ty de öfriga, som lemnat gäldenären kredit, kunna icke hafva känedom om dessa enskilda aftal. Den förste ärade talaren har åberopat, att korrektiv mot ett sådant missbruk skulle finnas i de af honom upplästa momenten ur Konkurslagen, men jag ber få fästa uppmärksamhet derpå, att i dessa moment det talas endast om aftal upprättade inom 30 dagar före konkursens början. En sådan afhandling, som här är fråga om, kan allt för väl vara upprättad flera år förut och i god tro mellan köpare och säljare, så att något hinder för att ur den sedermera i konkurs försatte säljarens bo undantaga denna lösegendom icke förefinnes. Vid sådant förhållande har Utskottet ansett sig böra sätta en gräns för dessa missbruk, som lära vara temligen allmänna, isynnerhet här i Stockholm, och Utskottets hemställan är uppställd på det vis, att de betänkligheter, som af den förste talaren blifvit framställda, icke böra utgöra hinder för bifall till Utskottets förslag, enär enligt detsamma utrymme finnes för Kongl. Maj:t att fästa afseende på de betänkligheter, som i det afseendet framkommit eller kunna uppstå. Jag anhåller om bifall till Utskottets förslag.

Herr Samzelius: Då, så vidt jag hörde, den förste talaren icke gjorde något yrkande, torde det vara öfverflödigt att vidlyftigt bemöta

Ifrågasatt ähans yttrande, helst jag är till en väsentlig mån förekommen af den dring af gäl- siste talaren.

lande stad- ganden i af- seende på lösöreköp. (I orts.)

Hvad den förste talaren uppläste ur gällande konkurslag gick ut på, att man kunde söka återgång af vissa aftal, som voro upprättade inom trettio dagar före konkursens början, men innefattade icke någon sådan rätt mot dem, om afhandlingarne voro afslutade mera än trettio dagar, eller åratal förut, och det är just dessa senare slags aftal, som förekomma vid så många konkurser, och som hafva föranledt till kränkning af öfrige borgenärens rätt.

Den förste talaren sade vidare, att 1845 års förordning afsågs att tillämpas endast till förekommande af bedrägerier vid utmätning, men enligt min tanke är konkurs en utmätning i stort, en generell utmätning af gäldenärens samtliga tillgångar för hans samtliga skulder, och ser man på den historiska gången af lagstiftningen, skall man tydligen finna, att lagstiftningen haft det syftet med förordningen. En lång tid tillämpades äfven förordningen af Högsta Domstolen på det sätt, att förordningen ansågs vara tillämplig äfven i konkurser. Det är först på senare tider, som Högsta Domstolen öfvergått till en annan tolkning, hvilken dock otvifvelaktigt har stöd af bokstafven, ty i sjelfva förordningen talas endast om, när man vill freda lösören, som i säljarens vård kvarblifva, från *utmätning* för säljarens skuld.

Betraktar man lagstiftningens utveckling, finner man, att på 1820-talet klagades vid riksdagarne deröfver, att vid utmätning undantoges icke blott pantsatt, lånt, legdt och förtrödt gods, som bevisligen hörde annan till, utan äfven lös egendom, som gäldenären försålt, men köparen låtit i säljarens vård kvarblifva. Dessa afhandlingar, sade man, voro nemligen oftast diktade och tillkomna till förfång för fordringsegarne. Rikets Ständer anhöllo derföre i skrifvelse den 18 November 1829 om en lagförändring, i syfte att godset skulle sättas i kvarstad, till dess domstol dömt i fråga om köpets verklighet. Vid granskning i Högsta Domstolen anmärktes vid lagförslaget, att det saknades tydlig föreskrift om hvilken slags bevisning borde vid dylika frågor anses tillfyllestgörande. En viss form, sades det, borde stadgas för dylika afhandlingar, och deras offentliggörande framför allt påbjudas. Detta gaf uppslaget till ett lagförslag, hvilket ock genom 1835 års förordning upphöjdes till lag. Men det visade sig snart, att 1835 års förordning, i stället för att förekomma svikliga lösöreköp, befordrat dem, och redan vid 1840—1841 års riksdag klagades deröfver, att man genom 1835 års förordning endast erhållit ett ofelbart recept på, huru man borde tillvägagå för att bedraga sina borgenärer. Man sade, att det blifvit mycket värre efter 1835 års författning än förut, och man anhöll då om utarbetande af ett lagförslag, som skulle förekomma dessa bedrägerier. Det utarbetades inom Justitiedepartementet år 1844 och i Högsta Domstolen granskades detsamma. Dervid yppade sig skiljaktiga meningar bland Högsta Domstolens ledamöter. Åsigtarna gingo nemligen åt två håll. A ena sidan ville man, med bibehållande af den åsigt att tradition erfordrades för eganderättens öfvergång, gifva ett lagbud af det innehåll: göres vid verkställande af utmätning, *eller då konkurs yppas*, anspråk att i gäldenärens bo finnes egendom, som hörer annan till, då må dertill ej räknas annat gods än

sådant, som bevisligen tillhört den uppgifne egaren, förr än detsamma i gäldenärens bo infördes. Å andra sidan talade man till fördel för den åsigt, som ligger till grund för nu gällande förordning, emedan man ansåg, att denna förordning skulle kunna förekomma alla möjliga svek, då deri stadgades, dels att afhandlingen skulle offentliggöras genom kungörelse från predikostolen, inlemnande till kronofogden i landsorten eller i stad till exekutor och intagande i domstols protokoll, dels ock en viss föreskrifven form för afhandlingens upprättande, samt tillika bestämdes, att, derest icke alla dessa formaliteter voro iakttagna, köpet skulle ogillas. Tillika stadgades, att köpare och säljare skulle vara skyldige att på ed betyga, att på god tro så tingadt och betaldt är, som afhandlingen innehåller. Då sade man: om allt detta iakttages, är det klart, att svikliga afhandlingar icke vidare kunna komma i fråga. Hade nu förordningen blifvit på detta sätt tillämpad, så hade man genom den kunnat förekomma svek, men nu säger Högsta Domstolen, att den icke gäller vid konkurs utan endast vid utmätning. Följden häraf är den, att, om någon finner, att afhandlingen skall blifva förklarad ogiltig, han gör konkurs och hans gode vän får taga lösegendomen. Man sitter i ett stort och rikt bo och utfärdar derå en qvitterad räkning, i hvilken man erkänner sig af vännen hafva bekommit likvid för boet, och å andra sidan tager man ett hyreskontrakt. Så blifver det konkurs och då undantages boet, ty lösöreköpsförordningen är icke tillämplig, oaktadt lösören blifvit försålda och fått i säljarens vård kvarblifva. Det behöfves blott detta beqväma tillvägagående och ingen offentliggörelse, ingen afhandling och icke heller någon edgång. När förslag förekom i Högsta Domstolen efter 1859—1860 års riksdag om allmän panträtt i lösegendom och i sammanhang dermed Riksdagens beslut att upphäfva lösöreköpsförordningen, sade Högsta Domstolen mycket bestämdt, att det ej kunde gå för sig. Om jag icke missminner mig, var äfven den förste talaren med derom. Det kunde icke gå för sig, sades det, emedan man då lössläppte alla möjliga band, om man upphäfde lösöreköpsförordningen. Men nu tror man, att bedrägerier skola kunna fortgå utan att stärfjas på något sätt. Jag har sett konkurser, der det förefallit omständigheter af den mest upprörande beskaffenhet, och jag skulle högeligen beklaga, om icke någon ändring nu skedde. Jag vill tillägga, att åtskilliga af den förste talarens kolleger inom Högsta Domstolen beklaga, att sådant kan få passera, som nu sker, och att den nuvarande lösöreköpsförordningen kan medgifva något sådant, samt att de icke äro obenägne för en förändring.

Jag får anhålla om bifall till Lag-Utskottets hemställan.

Herr vice Talmannen: De grundsatser voro ju gällande både i afseende å utmätning och konkurs i den äldre lagstiftningen, att hvad som hörde annan till skulle så väl i det ena fallet som det andra undantagas, så väl från utmätning som från borgenärens anspråk på betalning i gäldenärens konkurs. Då emellertid åtskilliga mer eller mindre bedrägliga försök gjordes att genom försäljning af lösegendom undandraga borgenärerna särskildt vid utmätning den rätt, de kunna hafva att blifva betalade af gäldenärens lösegendom, stadgades ett sär-

frågasatt ändring af gällande stadganden i afseende på lösöreköp.
(Forts.)

*Ifrågasatt äns- skildt bevisningssätt, hvarigenom den person, som sålde sin lösa egen-
dring af gäl- dom till en annan, skulle kunna styrka, att denna egendom också
lande stad- vore köparens egendom. Dessa bestämmelser gäfvos tvifvelsutän i
ganden i af- ändamål att förekomma, att genom alltför lättvindiga aftal det skulle
seende på kunna vara möjligt att, så snart utmätning hotade någon, presentera
lösöreköp. en handling, som vore af den beskaffenhet, att den gjorde till en
(Forts.) skyldighet för utmätningens förrättaren att respektera egendomen, och
att den icke gjorde honom berättigad att för den lagsökta skulden
taga denna egendom. Det visade sig emellertid, att, snarare än att
detta verkade till något godt, det hellre föranledde uppkomst af en
mängd köp, hvilka användes till ändamål att freda gäldenärens lösa
egendom. Föreskrifterna om bevisning, eller rättare sagt om hvad
som skulle iakttagas, skärptes då ytterligare, och det sista försöket att
åstadkomma en så sträng form som möjligt för handlingens giltighet
innehålles i 1845 års förordning om lösöreköp.*

Efter min uppfattning är denna författning icke annorlunda att anse än såsom en af lagen särskildt stadgad form, i hvilken ett lösöreköp skall vara uppgjort för att freda från utmätning, och hvilken form måste vara iakttagen med uteslutande af all annan bevisning, i fall egendomen verkligen skall kunna fredas. Nu synes det mig högst tvifvelaktigt, om det kan vara skäl att utsträcka en sådan viss form äfven till konkurs. Det heter i Handelsbalken 17 kap. 2 §: »hvad i gäldenärs bo finnes, som hörer annan till, det skall först uttagas», »och för mig synes, som om det vore vida lämpligare att låta den bestämmelsen, med den frihet som domstolarne hafva att fordra bevisning, kvarstå oförändrad, än att till konkurs utsträcka den särskilda form för bevisning, som är den enda, hvilken vid utmätning erkännes. Det är väl aldeles uppenbart, att den omständigheten, att med egendomen så förfarits, som 1845 års förordning föreskrifver, icke i och för sig kan utgöra skäl att godkänna en sådan handling såsom giltig i händelse af konkurs, utan att man hellre bör låta det förblifva vid den nu varande bestämmelsen och densammans tillämpning, hvilket ju icke kan innebära något annat, än att frågan är helt och hållet öppen för domstols pröfning, och att, i händelse af konkurs, på denna pröfning beror, om egendomen, såsom annan man tillhörig, skall undantagas eller icke — en bevisning som då får ske med alla de bevisningsmedel, som i allmänhet för ändamålet kunna vara tillämpliga. Att nu utsträcka en undantagslagstiftning, sådan som 1845 års förordning, äfven till konkurs, då ju i allt fall konkursen är en allmän utredning och uppgörelse mellan gäldenären och fordringsegarne, det synes mig icke vara lämpligt, och för min del tilltror jag mig icke att tillstyrka bifall till Utskottets hemställan, utan yrkar afslag derå.

Herr Forssell, Otto Herman: När man såsom domare i snart 40 år behandlat rättstvister, som grundat sig på 1845 års förordning, vet man mer än väl, att de afhandlingar, som blifva upprättade mellan enskilda personer med ledning af denna förordning, väl till namnet kallas köp, men i själfva verket ingenting annat äro än pantförskrifningar af lös egendom, hvarigenom en fordringsegare får panträtt i gäldenärens lösa egendom till nackdel för öfriga borgenärer. Huru-

Ifrågasatt ändring af gällande stadganden i afseende på lösöreköp.

(Forts.)

professor Holmbergsson ansåg, att vår lag innehöll detsamma som romerska rätten; han sade, att eganderätten icke öfvergick genom sjelfva köpet, som endast innebar en förpligtelse för säljaren att öfverlemna egendomen, när han fick betaldt, och han sökte på ett mycket skarpsinnigt sätt visa, att eganderätten öfvergick endast genom *tradition*. Men den åsigten har sedermera blifvit vederlagd af både lagberedningen och lagkomitén, och den åsigten är nu allmänt stadgad, att köp sker allenast genom köparens och säljares goda ja och samtycke. Det är därför otvifvelaktigt, att om en person säljer lösören och icke gör skriftlig afhandling, utan endast muntligen och med ett par vittnens närvaro förklarar att han säljer egendomen för ett visst pris, detta sålda skall blifva undantaget vid konkurs, oaktadt det finnes kvar i säljarens vård. Har då en person åtnjutit kredit, emedan alla visste, att han ansågs välbergad och hade ett rikt bo, kan han hafva sålt detta bo utan att behöfva underkasta sig den der chikanen som ett lösöreköp medför, och tränger man då på och vill göra utmätning, så skulle måhända egendomen kunna tagas i mät, men då lägger han in och gör konkurs, hvarigenom köpet blifver gällande. Men det kan väl icke vara riktigt att genom en sådan handling omintetgöra verkan af 1845 års förordning.

Här har för några dagar sedan varit tal om förlagsrätt och förlagslån samt den säkerhet, som därför kan vinnas. Hela denna förlagsförordning omintetgöres genom detta af mig anmärkta förfarande. Om en bruksindustriidkare kallar till sig ett par vittnen och säger: jag säljer allt det här till en viss person för ett visst pris och köparen accepterar köpet, behöfves det icke mer än detta för att förlagsgifvaren icke skall få något alls, ty vid konkurs skulle ju rättigheten pröfvas enligt de allmänt gällande rättsreglerna, och den allmänt gällande rättsregeln i fråga om köp, sådan den nu mera hos oss tillämpas af domstolarne, är att köp anses vara fullbordadt och att eganderätten öfvergått på köparen genom köparens och säljares ömsesidiga ja och samtycke.

Detta är sannerligen ingen obetydlig fråga. Man säger det vara bäst att få bort all lag om lösöreköp. Jag skulle kunna deri öfverensstämna, men då skall man hafva en sådan lagstiftning som den, hvilken finnes i de flesta andra civiliserade länder, äfven hos våra grannar i Danmark och Norge, der det är stadgad att eganderätten vid köp i allmänhet öfvergår endast genom tradition och icke genom allenast köparens och säljares goda ja och samtycke. Men då vi nu icke hafva en sådan lag, få vi väl rätta oss efter hvad som nu gäller, och då är det nödvändigt att få den af mig föreslagna ändringen i förordningen om lösöreköp.

Jag anhåller för den skull fortfarande om bifall till Lag-Utskottets förslag.

Herr Carleson: Det prejudikat, som har blifvit omnämndt såsom meddeladt af Högsta Domstolen, angår icke 1845 års förordning utan, efter hvad jag tror, 1835 års förordning. Åtminstone har på de sista 20 åren aldrig, så vidt jag vet, den tolkningen gjort sig inom Högsta Domstolen gällande, att vid konkurs skulle såsom bevisning om annans eganderätt till i konkursbo befintlig löseegendom fordras, att de

formaliteter, 1845 års förordning föreskrifver, skulle vara iakttagna. *Ifrågasatt ändring af gäldande stadganden i afseende på lösöre köp.*
 Det påståendet, att Högsta Domstolen skulle ansett 1845 års förordning tillämplig i konkurs, tror jag innefatta ett misstag, och det påståendet, att Högsta Domstolens yttrande, i frågan om underpant, då har något inflytande på den nu förevarande frågan, vågar jag bestämdt bestrida. För öfrigt ber jag att få anmärka, att jag hvarken nu eller vid något föregående tillfälle har åberopat, eller sannolikt skall komma att åberopa mig själf såsom auktoritet. Det är mina skäl, jag önskar måtte få gälla, hvad de kunna, ingenting annat.

(Forts.)

När jag protesterar mot den begärda lagen, är det egentligen därför, att jag icke kan inse, huru man skall bära sig åt för att icke antingen åstadkomma en uppenbar rättskränkning, när man stadgar, att en person icke skall få ut sin egendom ur konkursbo, utan att ens såsom vederlag få någon fordringsrätt, eller också genom tillskapandet af hvarjehanda ersättningsanspråk framkalla en ny och i viss mån svårare form för bedrägerier, än den som man velat förekomma.

Efter härmed slutad öfverläggning gjorde Herr Grefven och Talmannen enligt de derunder framställda yrkandena propositioner, först på bifall till Lag-Utskottets förevarande hemställan och sedan på afslag derå, samt förklarade sig anse den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

Herr *Samzelius* begärde votering, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition af följande lydelse:

Den, som bifaller Lag-Utskottets utlåtande N:o 53, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslås utlåtandet.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 28.

Nej — 37.

Föredrogs å nyo Lag-Utskottets den 3 och 4 i denna månad bordlagda utlåtande N:o 54, i anledning af väckt motion om tillägg till § 13 i förordningen angående jords eller lägenhets afstående för allmänt behof den 14 April 1866. *Föreslaget tillägg till expropriationsförordningen.*

Herr Björnstjerna: Nu gällande expropriationslag innehåller, att »då jord eller lägenhet afstås skall, uppskatte nämnden i penningar såväl jorden eller lägenheten efter hvad jord eller lägenhet af lika

*Föreslaget
tillägg till ex-
propriations-
förordningen.
(Forts.)*

beskaffenhet och godhet i orten högst gäller, som ock särskildt, till högsta skäligen belopp, den skada, annan än egaren genom jordens eller lägenhetens afstående lider, allt med afseende på tiden för afträddandet.» »Uppkommer — — skada för egaren eller annan — — — då skall ock ersättning derför bestämmas till högsta belopp, hvartill skadan skäligen skattas må», hvilket äfven är förhållandet med ersättning för endast »intrång». Det vill säga, att om en jernväg framdrages genom en hittills svårtillgänglig trakt, om den t. ex. går öfver en bruksegendom, och der vid bruket anlägges en station, om denna jernväg är en stambana, så att hela anläggningen sker på statens bekostnad, utan att jordegaren med ett öre dertill bidrager, och om denna egendom i följd deraf stiger i värde med 20—30 procent, derigenom att dess tillverkningar vida lättare än förr kunna afsättas och billigare åstadkommas — skall allt detta dock icke inverka vid bestämmandet af den ersättning, egaren erhåller för den exproprierade jorden, utan han skall få den betald efter högsta i orten gångbara pris. På samma sätt om i en stad en ny gata framdrages genom en hittills obebyggd trakt, som kanske består endast af planteringsland, och jordegaren genom gatans upptagande får dyrbara byggnadstomter på båda sidor om densamma, skall detta icke tagas i beräkning vid ersättningens bestämmande, utan staden vara nödsakad att expropriera den för gatan behöfliga jord till högsta i trakten gällande pris, utan afseende derå att denna jord erhåller sitt höga värde endast genom gatans anläggande. Det är detta, jag anser obilligt och som jag med min motion haft för afsigt att förekomma. Jag har härvid valt den väg, som visats mig genom ett beslut af samtliga fyra ständer vid 1863 års riksdag, då de ingingo till Kongl. Maj:t med en underdånig skrifvelse, innehållande precis detsamma, som jag nu påyrkat, nemligen att till gällande expropriationslag måtte fogas följande tillägg: »Skall endast del af jord eller lägenhet afträdas och uppkommer för återstoden synnerlig vinst, i följd af den afsedda anläggningen, då skall sådant vid ersättningens bestämmande i beräkning tagas». Denna punkt vann icke Kongl. Maj:ts sanktion, men jag föreställer mig, att den tid af nära 19 år, som sedan dess förflutit, tillräckligt visat behöfligheten af ett sådant stadgande.

Utskottet uppräknar de länder, i hvilka liknande föreskrifter förefinnas, t. ex. Frankrike, Italien, de flesta af Nordamerikas förenta stater, Danmark, Norge m. fl., men Utskottet tillägger, att i Finland, Tyska riket och England sådana föreskrifter icke finnas. Hvad den finska lagstiftningen angår, känna vi alla, att den är så lik den svenska, att man icke kan förväna sig öfver, att en sådan föreskrift der ej finnes. Den engelska lagstiftningen åter är så egendomlig, att den icke germa kan tjena till efterrättelse i andra länder, men hvad Tyska riket beträffar, så misstager sig Lag-Utskottet högeligen, när det säger, att inga sådana föreskrifter der finnas. I preussiska expropriationslagen af den 11 Juni 1874 stadgas i § 10: »En värdetillökning, som det exproprierade jordstycket först genom den nya anläggningen erhåller, tages vid skadeståndets fastställande ej i beräkning». Detta är ju en särdeles vigtig punkt, och om vi finge ett sådant stadgande infördt i vår expropriationslag, skulle i väsentlig mån de olägenheter,

hvarom jag nyss talat, varda undanröjda. Då skulle t. ex. vid expropriation af jord för framdragande af en gata genom förr öde tomter jordegaren icke få mera än det värde, jorden hade innan denna anläggning påbörjades, hvaremot han enligt nu gällande expropriationslag ofta nog får mångfaldiga gånger detta värde i följd af det ökade pris, tomten just genom denna anläggning erhåller. Men förutom det nämnda stadgandet i den preussiska expropriationslagen, ber jag få påpeka innehållet i § 15 af preussiska lagen af den 2 Juli 1875 angående anläggning eller förändring af gator och torg i städer eller byar. Det heter der: »Genom ett ordsstatut (af kommunalmyndigheterna i förening med menigheterna) kan fastställas, att vid anläggning af en ny gata eller förlängning af en redan befintlig, äfvensom vid bebyggande af hittills obebyggda gator och gatudelar — egare till dervid belägna egendomar, så snart de uppföra byggnader vid den nya gatan, skola bekosta densamma första anläggning, dränering och belysning på tillfredsställande sätt, äfvensom underhåll häraf under en tid af högst 5 år. De angränsande egendomarne kunna dock ej förpligtas härtill för mer än gatans halfva bredd, eller, om gatan är bredare än 26 meter, icke för mer än 13 meter. Vid fördelning af kostnaden sammanslås hela utgiften för gatulaggningen och proportionsvis för underhållet, hvilket belopp fördelas på husegarne i förhållande till längden af deras till gatan stötande tomter». Det vill med andra ord säga, att enligt denna lag skola husegarne bekosta hela anläggningen af gatan med kloakledning och belysning samt underhåll deraf i fem år. Genom sådana s. k. ordsstatut har denna lag blifvit antagen icke blott för Berlin och de flesta större städer i Preussen utan äfven i de större städerna i Sachsen, Baden, Württemberg och andra tyska länder. Så förhåller det sig härmed, oakadt Lag-Utskottet påstår, att icke några sådana stadganden finnas i Tyskland.

Byggnadsordningen för Kristiania (Lov om Byggningsväsenet) den 5 Juni 1875 (antagen af konung och storting) stadgar i § 8: »Då mark skall afstås till utvidgning eller rättning af anlagd gata eller plats, som kommunen redan öfvertagit, skall egaren få ersättning af stadskassan efter öfverenskommelse eller gode mäns uppskattning. På samma sätt skall förhållas, när kommunen beslutar, att nya gator eller platser skola öppnas. Då vid så öppnad gata eller plats vidliggande tomter bebyggas, skall tomtegaren, innan det får ske, ersätta kommunen dess utlägg för hälften af den utanför liggande gatan eller platsen intill 12½ alnars bredd. Äro åter tomterna intill den öppnade gatan förut bebyggda och tomtegaren tillika eger gatan eller platsen, skall han utan ersättning afstå marken dertill med nyss nämnda begränsning i afseende å bredden. När nya gator enligt stadsplanen utläggas till följd af bebyggande, utan att kommunen begärt öppnandet, har tomtegaren ingen rätt till ersättning för marken intill angifna bredd» etc.

Och i § 9 stadgas det: »Då mark skall mot ersättning afstås till anläggning eller utvidgning af gata, väg eller offentlig plats, skall hänsyn tagas till den nytta, tomtegaren har af anläggningen eller utvidgningen. Ersättning kan således bortfalla, då nyttan prövas uppväga det afståddas värde» etc.

Föreslaget
tillägg till ex-
propriations-
förordningen.
(Forts.)

Förelaget tillägg till expropriationsförordningen. (Forts.) Med hufvudsakligt bifall till en Kongl. proposition antog Odels-tinget den 12 Mars 1880 en författning om *skyldighet* för husegare i Kristiania i afseende å gators anläggning. Denna författning stadgar: »Vid gata, *hvars underhåll kommunen ej öfvertagit*, skall vid nybyggnad husegaren anlägga gångbana med rännsten längs hela tomtlinien. När kommunen anordnar den öfriga delen af gatan, *skall husegaren ersätta kostnaden för halfva bredden och halfva kostnaden för kloakledning*, dock med inskränkning till visst billigare beläggningssämne och uppgifna mindre mått på ledningen. Staden är skyldig att, *på begäran*, för husegarens räkning anlägga äfven gångbanan, och gör det på hans bekostnad, om han sjelf försummar det. Då gata, *hvars underhåll kommunen ej öfvertagit* vid författningens trädande i kraft, helt eller delvis anordnas för stadens räkning, skola de, längs hvilka tomter staden anlagt gatan med kloak, hvar för hvad som gränsar till hans tomt, ersätta staden kostnaderna efter ofvan angifna grund.»

Förestående Kongl. proposition föranleddes af en hos regeringen af Kristiania kommunalstyrelse enhälligt gjord framställning. Ur det komitébetänkande (den 13 Oktober 1879), som legat till grund för denna framställning, torde vara tillräckligt att anföra följande: »*efter byggnadsförfattningarne är det ett oeftergiftigt vilkor, att marken erhålles kostnadsfritt för kommunen.*»

I Köpenhamn är förhållandet mellan kommunen och de enskilde jordegarne i afseende å gatorna hufvudsakligen ordnad genom en lag af den 14 December 1857. Derur må anföras följande: »Ersättning för marken, när gata blir offentlig eller af nyo utlägges å tomter, bestämmes af en kommission, tillsatt af domstol och inrikesministern. Ersättning grundas på markens gångbara pris, *men från detta pris skall afdragas den tillökning i värde, som den öfverblifna tomten erhåller, så att ersättning helt och hållet bortfaller, när denna tillökning är större.*»

Utskottet anför den franska expropriationslagens stadgande, »att, om utförandet af de allmänna arbeten, för hvilka expropriationen sker, anses åstadkomma en omedelbar och särskild värdeförhöjning för den återstående delen af egendomen, denna förhöjning skall komma i betraktande vid bestämmande af ersättningens belopp». Men den franska lagen har äfven flera andra föreskrifter i samma rigtning. Den medgifver t. ex., att när en stad vill göra större förbättringar, såsom anläggning af nya gator eller utvidgning och rätning af gamla, behöfver staden icke inskränka sig till att expropriera den jord, som erfodras till dessa anläggningar, utan är berättigad att expropriera äfven närliggande tomter, på det att staden må kunna, genom det ökade pris, dessa tomter erhålla, när staden har genomfört sitt arbete, få sina omkostnader derfor betäckta. Jag skall bedja att få anföra ett par exempel från Frankrike, hvaraf jag sjelf har personlig erfarenhet. I början af 1860-talet hade jag i uppdrag att försälja en betydlig egendom, belägen i Paris mellan rue d'Anjou St Honoré och rue de la Madeleine. Egendomen bestod af ett stort boningshus med gård framför åt ena gatan och trädgård bakom åt den andra. Staden hade beslutat, att just genom den ädel af tomten, der sjelfva boningshuset

stod, skulle en ny boulevard (boulevard Malesherbes) dragas, och hade, måhända till en del af undseende för den höga egarinnan, bjudit 500,000 francs för den jord, staden dertill behöfde taga. Detta ansågs dock af egarinnans franska ombud vara för litet och man vädjade därför till jury. Staden tog då tillbaka sitt anbud och med afseende derå, att den återstående delen af tomten skulle få ett så mycket förhöjdt värde derigenom att staden drog fram boulevarden, beviljade juryn icke mer än 100,000 francs i skadeersättning, oaktadt sjelfva huset, som ensamt väl var värdt $\frac{1}{2}$ million francs, skulle vara nedrifvet och borttaget inom 3 veckor. När jag då kom till Frankrike, fann jag detta vara mycket hårdt, men jag måste senare erkänna, att utslaget var rättvist, ty den återstående delen af tomten, som fick en fasad åt boulevarden, en åt en nyöppnad gata och en tredje åt den redan nämnda »rue de la Madeleine», styckades och såldes för tillsammans närmare 2 millioner francs, ett pris, som man aldrig skulle hafva erhållit därför i det skick, hvori egendomen befann sig, innan staden anlade boulevarden. I Frankrike har man äfven andra lagar, som underlätta allmännyttiga förbättringar. Så t. ex. är föreskrifvet, att, när en gata skall utvidgas succesivt, egendomsägaren vid den gatan äro skyldige att, utan någon ersättning, draga tillbaka sina hus så mycket, som erfordras till gatans utvidgande, i mån af husens ombyggnad eller reparation. Två särskilda gånger har jag råkat ut för denna lag, den första gången var i Marseille, der jag vid redan omfördälda tid äfven hade i uppdrag att sälja ett hus. Detta var beläget med en fasad om allenast tre fönster åt ett torg, men med hela långsidan åt en smal gränd, som skulle utvidgas. Huset skulle deretter endast få qvar ett fönsters fasad åt torget, emedan största delen af egendomen maste afstås för grändens utvidgning och detta utan all ersättning.

Samma lag var jag i beröring med äfven i Konstantinopel, der för den kristna stadsdelen Pera den franska lagen är gällande. Svenska beskickningens egendom derstädes är belägen vid en gata, som skall på detta sätt utvidgas. När huset för några år sedan ombyggdes, måste vi följaktligen utan någon ersättning afstå 3—4 meters bredd i och för gatans utvidgning. Sådana fördelar har man i andra länder, och därför kunna äfven storartade förbättringar der företagas utan allt för stor tunga för det allmänna.

Utskottet säger: »Motionären vill, att i vår expropriationslagstiftning skall införas bestämmelse att, om endast del af jord eller lägenhet skall afträdas och för återstoden *synnerlig vinst* uppkommer i följd af den afsedda anläggningen, sådant skall vid ersättningens bestämmande i beräkning tagas. En dylik bestämmelse synes Utskottet vara allt för sväfvande och till och med i vissa fall kunna tolkas såsom gående längre i fråga om afdrag än den franska lagen, som endast talar om afdrag för omedelbar och särskild värdeförhöjning å den återstående egendomen». Om jag förstår svenska rätt, är väl *synnerlig vinst* superlativum af vinst. Franska lagen säger, att den *vinst*, som genom ett allmänt arbete tillskyndas den återstående delen af en egendom, hvaraf något exproprieras, skall vid bestämmande af ersättningens belopp komma i betraktande, d. v. s. att om egendomen anses

Föreslaget
tillägg till ex-
propriations-
förordningen.
(Forts.)

Förelaget
tilläggs till ex-
propriations-
förordningen.
(Forts.)

stiga t. ex. 5 à 6 procent i värde genom företaget, skall detta tagas i beräkning. Mitt förslag deremot innehåller endast, att om för återstoden af egendomen uppkommer *synnerlig vinst*, d. v. s. en värdeförhöjning af vida större belopp i följd af den afsedda anläggningen, sådant vid ersättningsens bestämmande skall tagas i beräkning. Detta bör väl vara vida lättare att bedöma och är ju ett mycket mindre vidtgående stadgande än motsvarande föreskrift i den franska lagen. Utskottets förnämsta skäl för afstyrkande — jag antager, att det är det förnämsta, efter som det upprepas tre särskilda gånger under olika form — innehålles i följande rader: »Ej heller är med denna formulering fullt tydligt uttryckt, *huruvida* den förutsatta »synnerliga» vinsten för återstoden af egendomen måste vara af *annan* beskaffenhet än den vinst, som i allmänhet med företaget afses, och som tillgodokommer äfven andra fastigheter i trakten, *eller* om det är nog, att vinsten i synnerlig *grad* kommer den återstående egendomen till del utan afseende derå, att lika beskaffad vinst jemväl i synnerlig grad uppstår äfven för andra egendomar» etc. Äfven från andra håll har jag såsom hufvudargument mot förslaget hört detta skäl anföras, nemligen att det är obilligt ålägga den jordegare, som måste afstå en del af sin tomt, den uppoffring att nödgas afstå detta jordstycket för billigare pris, än han kunde få därför i handel, när hans granne, som icke behöfver afstå någon jord, kanske vinner lika mycket på den i fråga varande anläggningen. Ja, det är sant, men detta är något, som icke kan hjälpas. Det ligger i alla menliga tings och i främsta rummet i all menlig lagskipnings ofullkomlighet, att man icke kan skippa full rättvisa mot alla, men någon större obillighet ligger väl icke häri än deruti att, om en stad gör stora förbättringar i en del af sitt område, egendomarne i den delen af staden stiga i pris, under det att jorden i andra delar af samma stad, der inga allmänna arbeten utföras, kanske i stället faller i värde just till följd af att rörelsen drager sig till de mera gynnade delar, der de nya anläggningarne pågå. Sådana ojemmheter kunna icke förebyggas, med mindre man vill förbjuda alla möjliga förbättringar på det allmännas bekostnad, på det att icke den orättvisan må uppstå, att somliga deraf vinna mera än andra. För min del ser jag gerna, att så många som möjligt kunna vinna på arbeten och förbättringar, som företagas på det allmännas bekostnad, men hvad jag måste motsätta mig är, att sådana nyttiga och nödiga företag skola fördröjas, fördröjas och möjligen helt och hållet förhindras blott för att mer än tillbörligt rikta enskilda personer. Jag finner det i högsta grad obilligt, att af de tusentals skattdragande, som hafva ringa eller kanske icke alls någon fördel af dessa förbättringar, men som ändå måste dertill bidra med sin skärf, att af dem penningar skola uttagas för att rikta just de personer, som hafva sina egendomar belägna i den trakt, der dessa förbättringar på det allmännas bekostnad utföras och hvilka alla fördelar komma dem till godo i främsta rummet. För att gifva ett exempel på huru förhållandet är här i Stockholm, skall jag endast bedja att få fästa uppmärksamheten vid ett par fall. I hörnet af Sturegatans förlängning norrut och den stora Esplanaden har en bostadsförening uppfört ett stort hus. Föreningen rådde om den del af jorden framför sitt hus,

som erfordrades till Sturegatans förlängande åt detta håll. Efter hvad jag hört uppgifvas — och hvilket jag ej har något skäl att betvifla — begärde föreningen för den jord, som erfordrades till gatan, 6 kronor per kvadratfot, emedan jorden i anseende till det fördelaktiga läget ansågs hafva detta värde. Hade staden nu underkastat sig att betala så mycket för att få den äran att draga fram Sturegatan utanför portarne på detta hus, som redan var färdigbygdt och som naturligtvis skulle hafva fallit i värde högst betydligt, om gatan icke kommit till stånd, så hade följden blifvit, att staden måst betala all annan jord i närheten, som den nödgades exproprieras, med lika högt belopp. För att undvika detta hade staden ingen annan utväg än att i utbyte mot den för gatans framdragande nödvändiga och dertill af nämnda bostadsförening redan utlagda remsa skänka föreningen en dyrbar byggnadstomt i en annan del af staden. Strax bredvid nämnda byggnad, midt i stora Esplanaden, står ett litet tvåvåningshus med endast tre fönster åt den gamla gatan. Det hyrdes förr af Svea artilleriregemente till kasern och betaltes de sista åren med 1,500 kronor i hyra, då dertill hörde en stallgård. Nu har egaren, till en del på denna gård, byggt upp ett stort palats, som utgör hörnet mellan stora Esplanaden och Sturegatan, men det lilla huset står kvar midt på Esplanaden. Nyligen anmälde egaren sig hos vederbörande och uppgaf, att han nu hade 3,000 kronor i hyra för det lilla huset samt att han ämnade inrätta butiker på nedra botten, hvilka, då huset låg midt på Esplanaden, sannolikt skulle blifva mycket begärliga och betalas högt. Lyckligtvis hade dock staden redan beslutit att exproprieras detta hus, så att den åtminstone undgår en ökad utgift för att exproprieras dessa butiker. Dessa exempel visa emellertid, huru man med stöd af den nuvarande lagen lyckas rikta sig på det allmännas bekostnad.

Jag tror att det skulle hafva varit af stor vinst, i fall mitt förslag i sin helhet hade kunnat blifva antaget, ty äfven på landet, särskildt vid jernvägsanläggningarne, har man sett många exempel på, huru öfverdrifvet dyrt staten nödgats lösa den erforderliga jorden, men eftersom mitt förslag i den delen icke har inom Utskottet lyckats vinna något understöd och som i allt fall min motion hufvudsakligen afser, att fördelarne af den föreslagna förändringen skola komma städerna och särskildt Stockholm till godo, hvars intressen af lätt insedda skäl böra ligga mig närmast om hjertat, inskränker jag mig till att yrka bifall till reservanternas förslag, som har följande lydelse: »Skall del af tomt afstås till torg eller gata i stad och uppkommer för tomtens återstående del synnerlig vinst i följd af torgets eller gatans utläggande, då skall sådant vid ersättningens bestämmande i beräkning tagas». Jag vill endast tillägga att jag beklagar, att icke Utskottets ärade ordförande i dag kan vara här tillstädes, emedan det är mig bekant, att han hade ämnat uppträda till försvar för detta förslag, till hvilket jag nu vördsamt yrkar bifall.

Friherre af Ugglas: Den siste ärade talaren har för Kammaren redogjort för lagstiftningen i några främmande länder i det nu förliggande afseendet. Jag skall icke trötta Kammaren med ett återuppreparande deraf. Jag skall deremot bedja att få visa, att en för-

Förelägg
tilläg till ex-
propriations-
förordningen.
(Forts.)

Förelaget
tillägg till ex-
propriations-
förordningen.
(Forts.)

ändring i den nu varande lagstiftningen i detta fall är påkallad af nu varande förhållanden här i landet och — jag vågar säga det — särskildt af den byggnadsstadga, som Kongl. Maj:t har utfärdad för rikets städer. Innan byggnadsstadgan för rikets städer utfärdades, var, åtminstone hvad Stockholm beträffar, förhållandet det, att det berodde uteslutande på stadsfullmäktige eller på kommunalstyrelsen att besluta om utvidgning eller anläggning af nya kvarter och framdragande af nya gator. Stadsfullmäktige hade då tillfälle att på förhand med vederbörande tomtogare träffa öfverenskommelser i detta afseende, och det var, såvidt jag vet, först sedan dylika öfverenskommelser voro träffade, som sådana utvidgningar i allmänhet egde rum. Jag skall bedja att i det fallet få påpeka ett och annat exempel. Redan 1873, således innan byggnadsstadgan för rikets städer var utfärdad, uppstod fråga om att anlägga nya gator i ett kvarter norr om Humlegården, och det lyckades Stockholms stad att med de dåvarande tomtogarne i detta kvarter, såväl bolag som några enskilde, träffa en sådan öfverenskommelse, att all den mark, som erfordrades för de tilltänkta gatorna, uppgående till en areal af 65,775 kvadratfot, lemnades fritt. I sammanhang med det förslag, som samtidigt afgafs om reglering af nordvestra delen af Ladugårdslandet, inledde stadsfullmäktige underhandlingar med några andra bolag om förvärfvande af mark, erforderlig för gator, och då förslaget till stadsplan inkom till Kongl. Maj:t, var öfverenskommelsen redan träffad med de ifrågavarande bolagen att de skulle upplåta till gator en areal, belöpande sig till icke mindre än 323,488 kvadratfot, för hvilken staden lemnade i ersättning dels 154,439 kvadratfot ofri mark förvandlad till fri och dels 14,786 kvadratfot af gator som, enligt planen, skulle igenläggas. Således har den stora och vackra stadsdel, som är belägen norr om Humlegården, till väsentlig del tillkommit utan någon egentlig uppoffring från stadens sida, och det har kunnat ske därför, att då fans ännu icke byggnadsstadgan, utan det låg helt och hållet i stadens skön att bestämma om gatutredningar och om tiden och villkoren för deras utförande. Slutligen vill jag fästa uppmärksamheten derpå, att den uppoffring, som dessa bolag sålunda af mången kanske anses hafva gjort, likväl icke var så farlig, ty omedelbart efter uppgörelsen af detta aftal steg värdet af återstående tomter från 12 à 15 öre per kvadratfot till 40 öre och sedan dess har detta värde ytterligare stigit, så att de nu äro uppe i 1 kr. 50 öre per kvadratfot. Kom så byggnadsstadgan för rikets städer — hvars stora förtjenster jag för öfrigt erkänner — och ålade städerna att inom viss tid hafva stadsplaner uppgjorda, hvilka sedermera ovilkorligen skulle följas. Numera gäller också för Stockholm, i afseende på gamla stadsdelar, »att skyldighet för staden att utvidga gata inträder i den mån nybyggnad blifvit verkställd», och i afseende på nya stadsdelar, att »om ny gata enligt stadsplanen skall framdragas, är staden pliktig att framdraga gata så snart bebyggandet fortskridit kvarter efter kvarter, räknadt från förut bebyggd gata», så att hus finnas uppförda till en sammanlagd längd af minst tredjedelen utaf de vid samma gata å begge sidor befintliga tomtlinier. Häraf behagade Herrarne finna, att i stället för att gatutvidgningar och framdragande af nya gator förut kunde göras beroende af öfver-

enskommelser mellan staden och jordegaren, är staden numera *tvungen* att under vissa förhållanden utföra dylika arbeten, och det är gifvet att staden då står i en ogynsamare ställning än förr i fråga om förvärfvande af härför nödig mark. Att utvidgning af gamla gator eller framdragande af nya i högst betydlig mån ökar tomternas värde, torde hvar och en lätt inse. Några exempel vill jag meddela från Stockholms stads egen hushållning i detta afseende. Stockholms stad har nemligen under den senare tiden förvärfvat stora arealer i de trakter, der gator ännu icke varit anlagda, eller der gator skolat utvidgas, och så snart dessa arbeten blifvit bestämda att utföras, har staden å andra sidan gått i författning om försäljning af sådana tomter, som icke erfordrats för sjelfva gatan, och detta har visat sig vara en i högsta måtto lycklig affär. Så köpte staden för icke länge sedan jord för ett pris af 77 öre per qvadratfot, och har nu sålt tomter efter 2 kronor per qvadratfot.

Hvad särskildt beträffar den af föregående talaren omnämnda Sturegatan, så har jag anledning antaga, att hela den del af Sturegatan, som ligger mellan södra Humlegårdsgatan och Norrmalmsgatan, skall komma att blifva stensatt och ordnad, utan att egentligen någon kostnad kommer att drabba Stockholms stad, till följd deraf att staden inköpt hela arealen och lyckats genom fördelaktiga försäljningar af tomter återfå större delen af summan. När man nu ser sådant, ber jag att få fråga, om det verkligen kan vara billigt, att när staden framdrager en gata å en enskild persons tomt, der ingen gata förut fans — och sålunda genom sina åtgöranden ökar värdet af den enskildes egendom — icke något afseende skall fästas derå, och det är ingenting annat som här motionären ifrågasatt och som ett par reservanter äfven framhållit, då de hemställa, att om någon del af tomt skall afstås till torg eller gata i stad och om för tomtens återstående del synnerlig vinst i följd af torgets eller gatans utläggande uppkommer, då skall sådant vid ersättningsens bestämmande i beräkning tagas. Kan det väl vara annat än i högsta grad billigt, att, då en tredje person bekostar en sak, som ökar min egendoms värde, jag äfven i någon mån söker bidraga till detta ökade värde? För mig har denna fråga alltid varit fullkomligt klar, men den har, enligt min öfvertygelse, blifvit särdeles trängande genom byggnadsstadgan för rikets städer. Jag vill icke trötta Kammaren med något längre anförande utan anhåller, för min del, att få instämma i reservanternas förslag.

Herr Widmark, Carl Olof: Jag inser mycket väl, att, så som expropriationslagen nu tillänpas i afseende på städerna, den lärer till oskäligen vinst för dem, som afstå tomter till städerna. Men jag har icke kunnat finna, att den föreslagna bestämmelsen på ett riktigt sätt botar det onda. Expropriationsförrättningarna gå i allmänhet olika till uti städerna än på landet. Om t. ex. på landet för en jernvägsstations anläggning behöfves jord, så i och med detsamma jernvägsstationen är bestämd uppstår för jordegaren den stora fördelen att genast få afyttra tomter, för hvilka han får betaldt efter det högsta då gällande tomtpriset. Men när derefter expropriationsnämnden kommer,

Föreslaget
tillägg till ex-
propriations-
förordningen.
(Forts.)

blir följden den, att jordegaren icke får betaldt efter det värde, som jernvägen gifvit åt jorden, utan endast efter dess jordbruksvärde, d. v. s. 13 § har blifvit så tolkad, att ersättningssumman har blifvit bestämd efter det värde, jorden har i och för sig och icke efter det förökade värde, som jernvägen har gifvit åt densamma. I städerna lär, såsom jag hört, ett helt annat förhållande ega rum i afseende på expropriationen, i det att det dröjer många år efter sedan planen är fastställd, innan sjelfva expropriationen eller besittningstagandet kommer i fråga. Emellertid har nu tomten blifvit såld till högre pris, och expropriationsnämnden har då ansett sig deruti hafva stöd för att efter detta högre pris bestämma ersättning. Men det stödet har nämnden i verkligheten icke uti förordningens 13 §, der det heter: »Då jord eller lägenhet afstås skall, uppskatte nämnden i penningar såväl jorden eller lägenheten efter hvad jord eller lägenhet af lika beskaffenhet och godhet i orten högst gäller». Om nu, med anledning deraf att en gata skall framdragas, en större tomt betingar ett högre pris, så är det exemplet icke att tillämpa, ty denna tomt innehåller ju två högst olika delar, nemligen sådan mark, som får användas till tomt och har ett högt värde, och sådan mark, som icke får användas annat än till gata eller torg. Allt synes mig därför vara hjälpt på det sättet, att i 13 § införes en bestämmelse derom, att den jord, som skall afstås, skall bedömas icke efter det värde, sjelfva anläggningen gifver, utan efter dess värde utan anläggningen, så att erlagda köpeskillingen anses såsom ett medium af de olika värdena på de olika slagen, hvadan köpeskillingen icke kan och bör ligga till grund för ersättningssumman för sådan mark, som blott består af den ena sorten jord eller hvad som till gata och torg skall användas. Jag tror att eljest denna beräkning af det ökade värdet alltför mycket blifver beroende af det subjektiva omdömet. Om t. ex. vid en gata värdet af ett hus ökas genom rättigheten att få bygga det högre, så är det icke sagdt, att det skall ske afdrag därför, ty man vet ju icke ens, om egaren vill vidtaga en sådan åtgärd. I alla fall blir det ju en stor orättvisa mellan de olika egarne, att den ene får åtnjuta samma fördel utan att släppa till någon mark, men den andre måste vidkännas afdrag, då det skulle kunna hända, att en tomtegeare finge alldeles ingen ersättning. Jag är fullkomligt öfvertygad, att det sätt, hvarpå jag tänkt mig en förklaring af 13 § bäst skulle kunna uppfylla hvad man önskar, och i öfrigt instämmande med Utskottets åsigt får jag förena mig med dem, som hafva yrkat afslag å motionen och bifall till Utskottets förslag.

Herr Lothigius: Den förste ärade talaren anmärkte mot Utskottets referat i frågan om den tyska lagstiftningen, att det skulle vara origtigt, enär den tyska expropriationslagen innehåller det stadgande, att den värdeförhöjning, som det exproprierade jordstycket genom den tilltänkta anläggningen skulle vinna, icke skall tagas i betraktande vid värderingen. Härpå har Utskottet, enligt min åsigt, icke haft anledning att inlåta sig och följaktligen icke heller haft anledning att fästa uppmärksamheten, emedan det är något helt annat, än som nu är i fråga. Här är det nemligen icke fråga om det exproprierade jordstycket utan om den återstående delen af den fastighet, hvartill det exproprierade

jordstycket hörde, huruvida den skall anses genom anläggningen hafva så stort förhöjdt värde, att afdrag på värdet af det exproprierade jordstycket derigenom skall ske. Jag tror således, att den anmärkningen icke rättvisligen kan läggas Utskottet till last.

Hvad vidare beträffar det som anförts om innehållet i byggnadsordningarne för åtskilliga städer i Europa, så tror jag knappt, att Utskottet har haft anledning att forska i byggnadsordningarne, då här endast varit fråga om en underdänig skrivelse. Utskottet har därför inskränkt sig till att upptaga gällande civillagstiftning i olika länder. Hvad nu sjelfva saken beträffar, så, då det finnes nödvändigt, att lagstiftningen för befordrande af allmännyttiga företag medgifvit en sådan inskränkning i eganderätten, som expropriationslagen innehåller, att den enskilde kan tvingas att mot sin vilja afstå sin egendom, är det väl också nödvändigt att göra allt hvad på lagstiftningen beror för att tillse, att den enskilde åtminstone skall få full ersättning för den egendom, han tvingas att afstå. Beträffande den föreskrift vi nu hafva, att expropriationsnämnden skall värdera jord eller lägenhet till hvad den i orten högst gäller, så är denna expropriationsnämndens förrättning en mycket enkel åtgärd, och man kan af de personer, som insättas i nämnden, vänta, att de utan svårighet skola fullgöra sitt uppdrag, så att den enskilde icke blir lidande. Men om, såsom motionären och äfven reservanterna föreslagit, expropriationsnämndens åtgärder skulle sträckas derhän, att den skulle på förhand uppgöra kalkyler öfver hvilka fördelar eller huru mycket inkomster den återstående delen af en tomt eller fastighet skulle kunna beredas genom anläggningen, då blir verkligen den uppgift, man fordrar af nämnden, något helt annat. Att sådana kalkyler måste erkännas vara snart sagdt omöjliga att få fullt rigtiga, det har också visat sig på många ställen. Der man byggt jernvägar, t. ex. stambanor å enskildas områden, har man på många ställen tänkt: här blir en station, här skall bli en liflig rörelse, här skola vi bygga; på andra ställen återigen heter det: här blir ingen trafik, här bygga vi icke. På samma sätt i städerna, der man vill draga fram en gata, heter det: här blir stor trafik, här kommer hyran att stiga. Ja, så kan det gå några år, men sedan drager sig rörelsen och trafiken till en annan stadsdel. Nu begär man, att expropriationsnämnden skall på förhand kunna beräkna huru stor vinst, man kan hafva af en sådan anläggning! Det anser jag vara omöjligt, och till följd deraf vill jag icke lemna ett sådant uppdrag åt expropriationsnämnden, allra minst då den är sammansatt på sätt som nu gällande expropriationslag bestämmer, nemligen af $\frac{1}{3}$ advokater för den som lemnar jorden, $\frac{1}{3}$ advokater för den som tager emot densamma, och endast $\frac{1}{3}$ af ledamöterna opartiske, utan särskildt intresse. Att nu i öfrigt införa uti expropriationslagen ett särskildt stadgande, som skulle gälla endast för städerna och dessutom blott för det exceptionella fallet, att gata eller torg skall anläggas, hvarvid andra grunder skulle göras gällande för expropriationen än hvad eljest i allmänhet eger rum, det tror jag hvarken vara riktigt eller lämpligt. Jag tror, för min del, att många af de utaf motionären anmärkta olägenheterna skulle, på sätt han äfven antydde, bättre kunna afhjelpas genom stadgande i städernas byggnadsordning att tomtegarare, der ny

Föreslaget
tillägg till ex-
propriations-
förordningen.
(Forts.)

Föreslaget tillägg till expropriationsförordningen. gata drages fram, skall vara skyldig att under vissa år underhålla gatan. På det sättet skulle de orättvisor, som mången gång i enskilda fall kunna inträffa, komma att i någon mån mildras. Jag yrkar bifall till Utskottets förslag.

(Forts.)

Herr Nordenfelt: Jag har haft icke få tillfällen att erfara, huru expropriationsnämnderna tillämpat den gällande lagen, och jag får säga, att aldrig har till min kunskap kommit, att icke värdet blifvit satt så högt att jordgarne, sedan de fått sina penningar, haft allt skäl att dermed vara belättna. Det har händt någon gång i hufvudstaden beträffande värdet af hus och tomter, hvarom man gjort sig öfverdrifna förhoppningar, att man icke varit fullt belättna, men i allmänhet hafva egarne fått så bra betaldt, att de blifvit fullkomligt tillfredsställda. Märkvärdigt är, att, sedan man tog bort de 50 procentens förhöjning, hafva de i allmänhet fått större ersättningar än de förut fingit med de 50 procenten, så att fruktan för att den enskilde genom expropriationslagen skulle lida skada, tror jag vara obefogad. Hvad nu särskildt beträffar det förevarande förslaget, så medgifver jag villigt, att det är nästan omöjligt på landet och i fråga om jernvägsexpropriation att bestämma de fördelar, som någon skulle hafva af att jernvägen ledes fram. Fördelarna skulle ofta böra uppskattas till högre belopp än hela jordvärdet, men uppskattningen blefve beroende på så osäkra faktorer, att jag icke tror man kan ålägga någon nämnd att göra några kalkyler deröfver. Men deremot ville jag föreslå, att i 13 § infördes, i likhet med den tyska lagen, såsom ett förtydligande en sådan bestämmelse som att värdetillökning till följd af anläggningen må icke tagas i betraktande. Detta är en fråga, som i hvarje expropriationsnämnd utgör ett tvisteämne. Jordegaren säger: här är en jernvägsstation beslutad att anläggas, och därför måste också jorden hafva ett högre värde. I de flesta fall hafva nämnderna på landet icke fäst mycket afseende på dylika anspråk, ehuru, om jag ser på, hvad för jorden vid jernvägsstationer blifvit betaldt, så befinnes den i allmänhet hafva varit högre betald än på andra lika belägna ställen, så att en sådan förändring tror jag vore både nyttig och nödvändig och hänger väl tillsammans med motionen, då det är fråga om att begränsa det uppdrifna värdet, som kan blifva en följd af dylika anläggningar. Hvad städerna beträffar, är jag öfvertygad, att man kan göra en rimlig beräkning af förhöjningen af tomtvärdet, ty vi hafva erfarenhet af den saken, och jag tror att det är obilligt, att de skattdragande, husegare inom kommunen, hvilka snarare hafva förlust än vinst af den nya gatan, eller af stadens utvidgning, skola betala ett öfverdrifvet högt pris till de tomtägare, som skörda vinsten af anläggningen. Det kan icke bestridas, att egare af hus i stadsdelar, som förut varit eftersökta, icke hafva några fördelar utan snarare olägenheter af att nya stadsdelar öppnas med breda gator, hvarigenom de äldre husen få mindre anseende och blifva mindre eftersökta.

Då andra talare hafva utredt detta förhållande, hvad städerna beträffar, bättre än jag kan göra, skall jag inskränka mig till att yrka bifall till reservationen och uttala den förhoppningen, att det måtte införas något i expropriationslagen om, att man icke får lägga värde-

förhöjning, som vinnes genom den anläggning för hvilken expropriationen sker, till grund för värderingen.

Föreslaget tillägg till expropriationsförordningen.

(Forts.)

Grefve Strömfelt: Det är mig obekant, huruvida den sista tälarens erfarenhet grundar sig derpå, att han har varit utgifvare eller mottagare af ersättning, men jag tror, att egendomarne ställa sig någon gång något annorlunda. Jag vill icke ingå i pröfning af alla de slutsatser, till hvilka han kom, och som han tillkännagaf för Kammaren, men jag vågar påstå, att någon gång förekomma här frågor, som äro högst besynnerliga. För mig har denna fråga ställt sig så, att nu vill man ändra en allmän lag endast till fördel för Stockholms stad. Motionen afser hufvudsakligen stadsjorden och egentligen att vid expropriationen minska inflytandet af måhända för högt uppdrifna tomtpris. Man måste väl ändå vid en lagförändring se till, huruvida och i hvad mån densamma skulle komma att verka äfven på alla andra områden, som den kan träffa. Expropriationslagen gäller för landet i sin helhet, den gäller vid jernvägsanläggningar. Motionären har i sin motion på sätt och vis framhållit, att den svenska staten icke skulle hafva vunnit nog på den enskilde vid jernvägsexpropriationer. Jag ber att få påpeka, huru sådana expropriationer kunna utfalla, om motionärens förslag blefve lag. En lång sträcka egendomar, som äro genomskurna af en jernväg, få ersättning för den mark, som de hafva förlorat och kanske något till för de olägenheter, som uppkomma. Men jag vågar påstå, att det finnes många fall, då de icke få någon ersättning för de förluster, som ligga i alla dessa hinder i arbetet, som en sådan jernvägsanläggning åstadkommer. Om nu motionen blefve lag, så skulle det ytterligare tagas i betraktande, hvad jordegaren t. ex. skulle få för fördelar af en stationsanläggning i granskapet af hans gård. Skulle han då få minskning i ersättningen derför, att han fått en station t. ex. på $\frac{1}{4}$ mil från hufvudgården, under det att en egendom strax bredvid, som icke afstått någon jord för jernvägsanläggningen, men fått station på $\frac{1}{2}$ fjerdingsvägs afstand, icke skall derför betala någonting? Är det någon rimlighet i detta? Det vore ju att begå den största orättvisa i världen; ty alla andra egendomar i granskapet borde också betala till jernvägsanläggningen, men det står icke i motionen. Redan år 1863 aföt Riksdagen en underdånig skrifvelse med anhållan om ändring i expropriationslagen. 1866 antogs en sådan lag, hvarigenom expropriationskostnaden minskades och man borttog det tillägg af 50 procent, som skulle utgå öfver det verkliga värdet. Nu afses med motionen att ytterligare göra en inskränkning i den enskildes rätt gent emot det allmänna. Utskottet säger här, »att den svenska rättsuppfattningen i allmänhet visat sig synnerligen mån att skydda den enskildes privata egendom mot statens och det allmännas öfvermäktiga anspråk». Jag vågar påstå, att ett sådant skydd hafva de enskilde ovillkorligen rätt att fordra på grund af sin svagare ställning gent emot det allmänna. Den ärade motionären har instämt med reservanterna; det skulle jag möjligen kunnat göra, om reservanterna hade inskränkt sig till hvad här egentligen är i fråga — Stockholms stad; men jag tror icke, att jag ens som stadsrepresentant kan instämma i reservationen, utan anhåller, på grund af hvad jag yttrat, att få yrka bifall till Utskottets förslag.

Förelaget
tillägg till ex-
propriations-
förordningen.
(Forts.)

Herr Lindahl: En ärad talare, som uppträdde emot Utskottets hemställan, har synnerligen fäst sig vid stadgandet i § 13 af nu gällande expropriationslag och de olägenheter och orättvisor, som deraf kunna uppkomma. Men jag ber att äfven få något beröra de olägenheter och orättvisor, som skulle kunna uppkomma, i händelse ett sådant stadgande blefve infördt i expropriationslagen, som af reservanterna blifvit framlagdt. Detta förslag innehåller, att om »en del af tomt afstas till torg eller gata i stad, och uppkommer för tomtens återstående del synnerlig vinst i följd af torgets eller gatans utläggande, då skall sådant vid ersättningens bestämmande i beräkning tagas». Deraf skulle följa att en expropriationsnämnd, som komme att värdera en dylik afstådd del, skulle komma till en sådan beräkning, att egaren, som afstått denna del af tomt, skulle få ingenting derför, ty det vore lätt att göra kalkyler öfver den återstående tomtedelens värde så beskaffade, att den del, som afstas, icke får något värde alls. En ärad talare anförde såsom exempel en byggnad, som ligger på en gata, hvilken här i Stockholm går vid Esplanaden. Han nämnde, att detta hus var uthyrdt i början för 1,500 och sedermera till 3,000 kronor, och han ansåg det vara obilligt, om egaren skulle få en ersättning, beräknad efter den förhöjda hyra, som detta hus nu gifver. Men manne det icke vore ändå orättvisare, om han icke finge något alls för huset? Efter det stadgande, som nu är förelaget, vore det lätt att komma till en sådan beräkning, att denna tomt har fått fullt ut så mycket högre värde, som motsvarar den ersättning, som han skulle få för det mindre huset, som nu ligger på Esplanaden; följaktligen skulle expropriationsnämnden säga, att för det huset får han ingenting. Det är icke mer obilligt, att de tomtegare, som ega hus eller tomter i en stadsdel, der kommunen beslutat att draga en gata, deraf erfara någon fördel, än som tillkommer hvar och en annan, hvilken eger något och i hvilken egendom prisstegring kan genom förändrade förhållanden alldeles utan hans medverkan uppkomma. Sådant inträffar ju öfver allt och i alla förhållanden, och att det händelsevis är tomtegarne, som derigenom skulle få en högre ersättning än utler andra förhållanden, bör väl icke vara tillräcklig orsak att förändra den princip, som ligger till grund för en lagstiftning, som här i landet är gällande. Man har sagt, att, om dessa höga ersättningar skulle tillfalla sådana tomtegare, det skulle inträffa, att kommunens öfrige skattskyldige skulle få betala till dem och blott dessa tomtegare hafva fördelen. Deremot vill jag säga, att, om icke förändringen af lagen är af den beskaffenhet, att kommunen i sin helhet får fördel af densamma, då bör man icke utföra den. Den bör icke utföras blott derför att några få, som bo i en stadsdel, kunna hafva nytta deraf, utan jag tager för gifvet, att kommunen i sin helhet bör hafva nytta af anläggningen. Då jag således väger de olägenheter, som skulle kunna blifva en följd af den föreslagna lagförändringen, mot de mindre olägenheter, som ovedersägligen kunna uppstå i följd af en så att säga oriktig tydning af den nu gällande expropriationslagen å nämndens sida, så har jag, för min del, icke kunnat biträda den väckta motionen utan vill förena mig med dem, som yrkat bifall till Utskottets förslag, hvarå jag vördsamt anhåller om proposition.

Herr Grefven och Talmannen tillkännagaf, att anslag utfärdats till detta sanmanträdes fortsättande kl. 7 e. m.

*Förelaget
tillägg till ex-
propriations-
förelagningen.*

(Forts.)

Herr Björnstjerna: Det mesta, som blifvit anfördt mot mig, har jag redan i mitt första anförande besvarat. Jag skall således icke återkomma till det, men måste dock ännu yttra några ord. Det hufvudargument, som blifvit framställt mot mig, afser, att det skulle ligga en orättvisa deri, att den, som får afstå sin jord, skall göra det för billigare pris än saluvärdet för ögonblicket, under det att hans granne, som vinner lika mycket, icke behöfver afstå någonting alls. Jag har förut sökt visa, att konsekvensen deraf vore, att alla större förbättringar på allmän bekostnad borde förbjudas, derför att det är omöjligt att icke den ene derpå skall vinna mer än den andre. Sådant kan icke i lagstiftningen förekommas, men blott man icke begår någon orättvisa mot den, som afstår sin jord, torde alla billighetens kraf vara uppfyllda, och jag tror icke att det kan komma i fråga, att han skulle blifva obilligt lidande, då det är en nämnd af 9 i orten bosatta personer, som skall afgöra hans skadestånd. Inga lagbestämmelser kunna vara mer betryggande för honom att få hvad han skäligen bör hafva, ty nog kan man vara öfvertygad om, att en sådan nämnd snarare skall se på den enskildes bästa än på det allmännas.

Talaren på norrköpingsbanken yttrade något, som i hög grad måste förvåna mig. Han sade, att motionären ansett, att staten icke vunnit tillräckligt på de enskildes bekostnad. Är det då verkligen staten, som vid expropriationer vunnit på de enskildes bekostnad, eller är det tvärt om? Den motion, som väcktes i Bondeståndet vid 1863 års riksdag och som jag åter upptagit, tillkom just på grund af de öfverdrifna ersättningsbelopp, som blifvit utbetalda till expropriation af mark för jernvägen mellan Stockholm och Södertelje, och denna motion vann bifall i alla fyra stånden. Det var således icke, såsom talaren yttrade, med uteslutande afseende på Stockholm, utan med afseende på landet i sin helhet, som jag upptog motionen; men då jag icke ser någon utsigt till att för denna riksdag genomdrifva den i hela sin utsträckning, inskränker jag mig nu till att om möjligt få det föreslagna stadgandet gällande för städerna.

Utskottet slutar sitt betänkande med att yttra:

»Utskottet vill ytterligare endast tillägga, att den svenska rättsuppfattningen i allmänhet visat sig synnerligen mån att skydda den enskildes privata egendom mot statens och det allmännas öfvermäktiga anspråk».

Deri har den allmänna rättsuppfattningen fullkomligt rätt; jag önskar endast, att Utskottet tillagt att rättskänslan äfven yrkar skydd för staten och det allmänna mot den enskilda vinningslystnadens för närvarande öfvermäktiga anspråk. Jag yrkar bifall till reservationen.

Friherre af Ugglas: Kammararen synes icke vara särdeles fallen att lyssna till ifrågavarande förslag, och jag skall icke heller länge upptaga Kammararens tid, men har dock velat besvara några anmärkingar. En ärad talare yttrade, att om en stadsplan är uppgjord så, att icke hela kommunen har nytta af den, så är det en dålig stads-

*Föreslaget
tillägg till ex-
propriations-
förordningen.*

(Forts.)

plan, som icke bör utföras. Deremot vill jag dock invända, att, äfven om en stadsplan gagnar staden i sin helhet, det icke är tänkbart, att en stadsplan för t. ex. Södermalm här i staden skall kunna vara af något synnerligt gagn för dem, som bo på yttersta delarne af Norrmalm, och då är det litet hårdt att dessa senare skola betala för att öka tomternas värde på det förra stället. Det ligger väl i allmänhet icke någon billighet i, att öfriga skattdragande skola betala den vinst, som en enskild kan derpå göra. Man har sagt, att denna vinst dessutom icke vore så stor. Jag vill till svar derpå återopa ett exempel. Det skall anläggas en ny bred gata i stället för en smal sådan. På den smala gatan fick man icke bygga högre hus än till gatans bredd, lät vara tjugo fot, och jag tror fem fot dertill, således endast ett obetydligt hus. En tomtogare vill bygga och då skall enligt stadsplanen gatan utläggas till 60 fot och staden lösa den del af tomten, som för gatans utläggning erfordras, på det att tomtogaren skall få rätt att bygga ett fem våningars hus och sålunda få ett hus, som är många gånger mera värdt än det han eljest skulle fått. Rättskänslan synes mig tala för det billiga i att den, som genom en sådan stadsplan fått en stor fördel, får underkasta sig något afdrag i expropriationssumman för den fördel han sålunda vunnit.

Man har sagt, att det nu skulle vara så lätt för en expropriationsnämnd att göra sina beräkningar, då den endast behöfver uppskatta tomtvärdet till högsta gällande pris, men att det skulle vara omöjligt att taga i beräkning den fördel, hvaraf tomtogaren skulle komma i åtnjutande. Vid expropriation skall emellertid redan nu värderas intrång och skada, som åstadkommes, och detta är icke lättare än att beräkna fördelen, i synnerhet i städerna, der man har erfarenhet om hvad ett hus genom ökad höjd vinner i värde.

Slutligen vill jag fästa uppmärksamheten på, att hvarken jag eller motionären på något vis talat om förslaget tillämpning för landet, utan har jag åtminstone uteslutande hållit mig vid nödvändigheten att till följd af byggnadsstadgans bestämda föreskrift, att en stad ovilkorligen skall byggas lika med den en gång fastställda stadsplanen, bereda någon lättnad vid utförande af ett sådant påbud. Frågan gäller således endast städerna och då tror jag mig med fullt fog kunna fortfarande yrka bifall till reservationen.

Efter härmed slutad öfverläggning gjorde Herr Grefven och Talmannen enligt de derunder framställda yrkandena propositioner, först på bifall till Utskottets förevarande hemställan och sedan på afslag derå och bifall till Herr Bergströms vid utlåtandet fogade reservation, samt förklarade sig finna den förra propositionen besvarad med öfvervägande ja.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition af följande lydelse:

Den, som bifaller Lag-Utskottets utlåtande N:o 54, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, afslås utlåtandet och bifalles Herr Bergströms deremot afgifna reservation. *Föreslaget tillägg till expropriationsförordningen.*
 Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda: (Forts.)

Ja — 44;
 Nej — 29.

Föredrogs å nyo och biföllos Första Kammarens Tillfälliga Utskotts den 3 och 4 innevarande Maj bordlagda utlåtanden:

N:o 5, angående väckt fråga om ett tillägg till Ordningsstadgan för Riksdagens Första Kammare; och

N:o 6, med anledning af väckt motion om ändring i formen för Riksdagens skrivelser till Kongl. Maj:t.

Föredrogs å nyo och biföllos Lag-Utskottets den 4 och 5 i denna månad bordlagda utlåtande N:o 55, i anledning af återremiss af utlåtandet N:o 24, öfver väckt motion om förändrad lydelse af 3 § i lagen angående eganderätt till skrift den 10 Augusti 1877.

Föredrogs å nyo och biföllos Första Kammarens Tillfälliga Utskotts den 8 och 9 innevarande Maj bordlagda utlåtande N:o 7, i anledning af väckt fråga om afskaffande eller nedsättning af konsistorienotariernes provision å uppörd för välgörenhetsinrättningar; och som Andra Kammarens i ämnet fattade beslut således icke blifvit oförändradt antaget, skulle ärendet jemlikt 63 § Riksdagsordningen till Andra Kammaren återlemnas till förnyad ompröfning.

Föredrogs å nyo och biföllos Lag-Utskottets den 10 och 11 i denna månad bordlagda utlåtande N:o 56, i anledning af väckt motion angående kontroll öfver förvaltningen af medel, som donerats till allmänna ändamål.

Föredrogs å nyo och biföllos Lag-Utskottets den 11 och 12 innevarande Maj bordlagda utlåtande N:o 57, i anledning af väckt motion om revision af 20 kapitlet Strafflagen.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades Herr *Gustaf Andersson* under tio dagar från nästkommande Onsdag.

Justerades fem protokollsutdrag för detta sammanträde, hvarefter Kammaren åtskildes kl. $\frac{1}{2}$ 2 e. m.

In fidem
A. von Krusenstjerna.

Måndagen den 15 Maj, e. m.

Kammaren sammanträdde kl. 7 e. m.

Anmälades och bordlades:

Statsutskottets memorial:

N:o 66, med förslag till åtskilliga stadganden i det nya reglementet för Riksgäldskontoret; och

N:o 67, med förslag till tvenne stadganden i reglementet för Riksgäldskontoret; äfvensom

Bevillnings-Utskottets memorial N:o 17, i anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut rörande 2:dra punkten af Bevillnings-Utskottets betänkande N:o 15, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga propositioner angående dels förhöjning i befodringsafgiften för lokalbref och dels förändringar i assuransafgiften för försändelser med angifvet värde, hvilka befodras inom riket, m. m.

Efter föredragning af ett från Andra Kammaren ankommet protokollsutdrag, N:o 225, med delgifvande af Kammarens beslut öfver dess Tillfälliga Utskotts utlåtanden:

N:o 12, i anledning af återremiss af Utskottets öfver motion om ändring eller förklaring af vissa bestämmelser i Kongl. kungörelsen den 11 September 1877 afgifna utlåtande; och

N:o 13, med anledning af väckt fråga om ändring af förordningen den 6 Augusti 1881 angående förbud mot lotterier;

beslöt Första Kammaren, på hemställan af Grefve *Mörner*, att hänvisa dessa ärenden till sitt Tillfälliga Utskott N:o 1.

Justerades ett protokollsutdrag för detta sammanträde.

På framställning af Herr Grefven och Talmannen beslöts att de under dagens lopp första gången bordlagda ärendena skulle uppföras främst på föredragningslistan för nästa sammanträde.

Tillkännagafs att Kongl. Maj:t låtit genom offentligt anslag bjuda och kalla Riksdagens samtliga ledamöter att Tisdagen den 16 innevarande månad kl. 2 e. m. infinna sig på rikssalen för att der inhemta Kongl. Maj:ts nådiga svar å Riksdagens underdåniga skrifvelse den 24 sistlidne Februari angående åtskilliga af Riksdagen beslutade ändringar i rikets grundlagar.

Kammaren åtskildes.

In fidem
A. von Krusenstjerna.
